

KELLEY

MIKE

STEDELIJK MUSEUM

DE
MUST SEE
TENTOON-
STELLING
VAN DEZE
WINTER!

MARLENE DUMAS,
ERIK VAN LIESHOUT
EN DAVID BADE
OVER MIKE KELLEY

TOONAANGEVEND,
EXPERIMENTEEL,
ONHEILSPELLEND...
EN VOL *HUMOR*

VANAF 15 DECEMBER

AMSTERDAM

DIT IS EEN COMMERCIËLE
BIJLAGE BIJ NRC
HANDELSBLAD

voorwoord

Het is mij een groot genoegen u de eerste grote solotentoonstelling in het heropende Stedelijk Museum te presenteren: MIKE KELLEY. Met bijna 200 werken uit zijn carrière van 35 jaar, die bijna alle zalen van de nieuwbouw vullen, is dit het grootste overzicht van deze Amerikaanse kunstenaar ooit.

Mike Kelley wordt gezien als een van de belangrijkste en meest invloedrijke kunstenaars van zijn generatie. Mijn voorganger Gijs van Tuyl was in 2006 de eerste directeur die werk van Kelley aankocht voor de collectie van het Stedelijk. Toen ontstond ook het idee voor deze tentoonstelling en in 2008 ging de samenwerking van start. Toen ik in 2010 aantrad als directeur had ik het enorme geluk deze tentoonstelling te 'erven' – ik bewonderde Mike Kelley al heel lang, en heb een kwart eeuw met hem mogen samenwerken.

Kelley was een kunstenaar met zeer rigoreuze opvattingen, die werkte in elk denkbaar medium. Zijn veelzijdige oeuvre laat zien hoe productief en vernieuwend hij was. Hij verkende thema's als de Amerikaanse klassenmaatschappij, seksualiteit, onderdrukte herinneringen en post-punk politiek en verwerkte deze op een speelse manier in zijn werk – vol humor en de nodige zelfspot. Hij groef in de wereld van de eigentijdse beeldcultuur en de kunsten – en liet alle verontrustende tegenstellingen daarin zien. Werkelijk niets is heilig in zijn werk – niet de zogenaamde hogere cultuur, geschiedenis, literatuur, muziek, filosofie, psychologie, religie of onderwijs. Verder

EERSTE TURING TOEKENNING VOOR MIKE KELLEY

In 2009 won het Stedelijk Museum voor het plan voor de Mike Kelley-tentoonstelling de allereerste Turing Toekenning. Met deze tweejaarlijkse prijs van 450.000 euro daagt de Turing Foundation musea uit om hun 'impossible dream' uit te werken en daarmee een uitzonderlijke tentoonstelling te maken, met kunstwerken die normaal alleen in het buitenland te zien zijn.

Deze toekenning was voor het Stedelijk Museum in een vroeg stadium de beslissende bijdrage: dankzij de prijs kon het Stedelijk het diepgaande onderzoek naar deze invloedrijke Amerikaanse kunstenaar voortzetten, om in het openingsjaar een groot overzicht te kunnen presenteren met deze eerste grote, internationaal reizende tentoonstelling.

Pieter en Françoise Geelen richtten uit de opbrengsten van de beursgang van TomTom in 2006 de Turing Foundation op. Voor hen is het bijzonder om binnenkort de resultaten van hun beleid te zien. Françoise Geelen: "Mike Kelley wordt in de internationale kunstwereld beschouwd als een van de

verweefde hij op baanbrekende wijze de zogenaamde *low culture* – van textiel handwerk tot stripverhalen – met ideeën over identiteit en seksualiteit.

Mike Kelley maakte in de jaren zeventig al naam als kunstenaar terwijl hij nog studeerde aan het California Institute of the Arts. Hij bleef het grootste deel van zijn carrière in Californië en werkte veel samen met belangrijke kunstenaars van zijn generatie, waaronder Jim Shaw, Tony Oursler, Paul McCarthy, Mike Smith en de band Sonic Youth. The New York Times noemde hem uiteindelijk "een van de meest invloedrijke kunstenaars van de laatste 25 jaar".

Na zijn tragische en veel te vroege dood begin dit jaar nam het belang van deze tentoonstelling alleen maar toe. Wij voelden de verantwoordelijkheid om zijn wonderbaarlijke en zeer diverse oeuvre zo goed mogelijk aan u te presenteren.

foto: Rineke Dijkstra

Dankzij de royale support van de Turing Foundation kunnen wij nu zijn levenswerk laten zien. Wij ontvingen de prestigieuze Turing Toekenning tijdens de eerste editie in 2009, toen het museum nog verbouwd werd. Wij waarderen het zeer dat de Turing Foundation ervoor koos het werk van deze belangrijke hedendaagse kunstenaar te ondersteunen en dat de Foundation de afgelopen jaren een trouwe partner bleef.

Wij zijn er bijzonder trots op dat het Stedelijk Museum het startpunt is van deze tentoonstelling, die hierna internationaal zal gaan reizen. Na Amsterdam zal MIKE KELLEY te zien zijn in het Centre Pompidou in Parijs, MoMA PS1 in New York en het Museum of Contemporary Art in Los Angeles. En op die manier is de cirkel weer rond.

De Turing Foundation heeft als doelstelling meer mensen te laten genieten van kunst in Nederlandse musea. Zo kunnen leerlingen van de basisschool uit Amsterdam en omgeving gratis met de Turing Museum-pleinbus een bezoek brengen aan het Rijksmuseum, Van Gogh Museum en het Stedelijk Museum.

Gijs van Tuyl neemt in 2009 de eerste Turing Toekenning in ontvangst. Foto: ANP / Nils van Hout

MIKE KELLEY: VEELZIJDIG KUNSTENAARSGENIE

Performances, beelden, tekeningen, schilderijen, video's, fotografie, assemblages en werken in textiel – Mike Kelley was een kunstenaar die geen enkel artistiek medium ongemoeid liet. Hij onthulde daarmee de perverse lagen van het onschuldige.

Mike Kelley werd vooral beroemd door zijn ruimtevullende installaties, waarin hij alle technieken met elkaar combineerde. Het zijn fantastische werelden die hij tevoorschijn tovert. En tegelijk blijven ze corresponderen met de werkelijkheid. Kelleys werk is vaak provocerend en grensoverschrijdend – en hij stelt lastige vragen over seksualiteit, identiteit en maatschappelijke verhoudingen.

Het rijke oeuvre van deze Amerikaanse kunstenaar beslaat een periode van meer dan drie decennia. Kelley werd in 1954 geboren in een voorstad van Detroit, in een Iers-katholiek arbeidersgezin. Na zijn middelbare school en bachelorstudie in Michigan verhuisde hij eind jaren zeventig naar Californië, waar hij aan het California Institute of the Arts (CalArts) studeerde. Hij kreeg daar les van onder meer de conceptuele kunstenaar John Baldessari en de performancekunstenaar Laurie Anderson. Performance zou een belangrijke rol in Kelleys werk gaan spelen. Niet alleen in de zin van artistieke optredens, maar ook met betrekking tot zijn andere werk, waarbij een actieve houding van de beschouwer cruciaal is. Daarnaast was Kelley al vroeg betrokken bij de Amerikaanse muziekcene en zat hij in kunstenaarsbands als Destroy All Monsters en The Poetics. Later leidde een innige vriendschap met Kim Gordon van noise-rock-groep Sonic Youth tot een hechte samenwerking.

Ironische twist

Invloeden van de conceptuele en minimalistische traditie zijn duidelijk voelbaar in zijn werk. Dat is vooral te zien in zijn academiëtijd. Kelley heeft echter een veel speelsere aanpak: hij geeft zijn kunstwerken meestal een ironische twist. Een werk als *Perspectaphone* (1977-78), in de tentoonstelling te zien, lijkt op een minimalistische sculptuur. Maar het is wel degelijk een gebruiksvoorwerp – met de dubbele functie van megafoon en kijker. Het was oorspronkelijk onderdeel van een live-performance. Dat geldt ook voor zijn zogenaamde *Birdhouses* (1978-79). Die zijn een weerslag van Kelleys fascinatie voor ambacht en de Do-It-Yourself-trend.

Kelley was vooral een soort uitvinder en onderzoeker – veel van zijn werken zijn een parodie op de wetenschap, zoals de biologie, sociologie of psychologie. Zo steekt hij de draak met de wetenschappelijke behoefte tot ordenen, onder meer door alledaagse voorwerpen naast lichaamsdelen te plaatsen en daardoor overeenkomsten zichtbaar te maken. De associaties die daardoor ontstaan, zijn vaak seksueel van aard.

Na een bezoek aan de dierentuin van Los Angeles maakte Kelley zijn serie *Monkey Island* (1982-83). De gelijknamige installatie bestaat uit werk op papier, in allerlei vormen en formaten. Abstract wisselt hij af met gekke, karikaturale afbeeldingen van dieren. *Monkey Island* gaat over de overeenkomsten tussen mensen en dieren, en de aard van de menselijke seksualiteit. Kelley brengt van alles bij elkaar: wezens, plekken, materialen, biologische structuren en andere fenomenen.

Mike Kelley, *Animal Self / Friend of Animal*, 1987, vilt, twee delen. The Schyl Collection, Malmö Kontshall. Foto: Helene Toresdotter, courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

In de *Lump Drawings* (1991) bestudeert Kelley de visuele kenmerken van amorfe, 'slappe' vormen. De gestolde, dampende, druipende en smeulende smurrie doet sterk denken aan de manier waarop in strips wordt aangegeven dat iets stinkt. Andere werken tonen samengeklonterde of bijegeharkte materialen, soms met tekstfragmenten. Weer andere zijn een eclectische verzameling van anatomische delen, de buitenaardse 'E.T.' en, nogal eigenaardig, een maïskolf met kersen. Zoals zo vaak bij Kelley, zijn er wel weer allerlei overeenkomsten in vorm.

Verdrongen herinneringen

Ronduit psychologisch wordt het als het gaat om 'repressie' – psychoanalytisch jargon voor het onderdrukken van traumatische herinneringen en ongewenste begeertes. Soms vertaalt Kelley dit principe vrij letterlijk. *Lumpenprole* (1991) is een gebreid tapijt dat heel mysterieus een aantal objecten verbergt – voor de beschouwer voor altijd onzichtbaar.

Een van Kelleys favoriete activiteiten was het onthullen van perverse, gewelddadige of 'smerige' lagen van het ogenschijnlijk onschuldige. Zo naait hij overduidelijk gebruikte en vaak gerepareerde knuffelbeesten aan elkaar tot een oncomfortabel geheel, en geeft het een duistere lading.

Vanaf 1995 rekent hij in zijn omvangrijke werk *Educational Complex* af met de mythe van de 'onschuldige jeugd'. Hij maakte een maquette van alle scholen die hij in zijn leven had bezocht, en voegde ze samen tot één gebouwencomplex. Hij kon zich echter niet alles herinneren, vandaar dat er lege ruimtes in voorkomen. Waarom bleven die leeg? Was het gewoon 'missing time'? Of was hier sprake van een verdrongen herinnering? En zo ja, had die dan met misbruik te maken? Kelley suggereert het, maar bevestigt het nergens. Het werk is op die manier niet alleen een commentaar op de persoonlijke geschiedenis van de kunstenaar, maar ook op de open zenuw in de Amerikaanse cultuur: de collectieve angst voor kindermisbruik. Kelley reageerde

daarmee op de opschudding die zijn knuffelsculpturen in de VS teweeg hadden gebracht; deze werden gezien als een vorm van perversie en als 'bewijs' dat Kelley zou zijn misbruikt. In *Educational Complex* speelt hij expliciet met deze behoefte tot invulling.

Een ander belangrijk onderdeel van de tentoonstelling is Kelleys beroemde project *Day Is Done* (2004-2005). In 25 grote video-installaties haalt hij opnieuw 'verdrongen' en 'valse herinneringen' aan. Hij baseerde zich hierbij op foto's uit schooljaarboeken en berichten uit lokale kranten, en op allerlei bijeenkomsten, van religieuze bijeenkomsten tot theateroptredens en verkleedfeesten. Iedere situatie is in de video's opnieuw in scène gezet en wordt daardoor een soort nep-herinnering, die door de verstrengeling met het collectieve geheugen altijd herkenbaar is.

Een ander favoriet doelwit van Kelley is de Amerikaanse klassenmaatschappij en de sociale verhoudingen binnen (culturele) instellingen, een thema dat als een rode draad door zijn werk loopt. Hij was zelf, met zijn achtergrond als arbeiderszoon, tot de culturele elite gaan behoren. Kelleys kritiek wordt echter nooit plat of eendimensionaal; altijd is er sprake van ironie, die geregeld omslaat in zelfspot. Kelley besefte maar al te goed dat hij deel was van datgene waar hij zich tegen verzette, en dat iedere vorm van verandering of emancipatie weer nieuwe problemen met zich mee brengt. In de geest van het postmodernisme vertoont zijn werk een sterke drang om vraagtekens te zetten bij sociale wantoestanden en bij maatschappelijke idealen, zonder het belang van die idealen in twijfel te trekken.

De afgelopen tien jaar legde Kelley zich voornamelijk toe op zeer complexe multimedia-installaties, waaronder het spectaculaire *Kandor* (2007 en 2010-2011): een verzameling miniatuurversies van de fictieve hoofdstad van Krypton, de thuisplaneet van Superman.

Foto: Cameron Wittig, courtesy Walker Art Center, Minneapolis en Mike Kelley Foundation for the Arts

Biografie:

Mike Kelley werd in 1954 in Wayne, Michigan, geboren en overleed op 31 januari 2012 in South Pasadena, Californië. Na de University of Michigan in Ann Arbor voltooide hij in 1978 een master aan het California Institute of the Arts (CalArts). Zijn werk viel meerdere keren in de prijzen en werd opgenomen in vooraanstaande collecties, waaronder die van het Museum of Modern Art in New York, het Centre George Pompidou in Parijs en het Stedelijk Museum in Amsterdam. In 2011 had hij nog solotentoonstellingen in Engeland, Duitsland en de VS. De tentoonstelling in het Stedelijk is het eerste complete retrospectief van de kunstenaar. Eerdere overzichts-tentoonstellingen werden georganiseerd door het Whitney Museum of American Art in New York (*Mike Kelley: Catholic Tastes, 1993-9*), het Museu d'art Contemporani in Barcelona (*Mike Kelley, 1997*) en Tate Liverpool (*Mike Kelley: The Uncanny, 2004*). In 1993 trad hij tijdens Sonsbeek op als curator en stelde de befaamde tentoonstelling *The Uncanny* samen, die in 2004 nog eens te zien was in een nieuwe versie tijdens de overzichtstentoonstelling in Liverpool. Daarnaast zijn teksten van Mike Kelley gepubliceerd in drie bundels, verschenen bij MIT Press (2002, 2004) en JRP | Ringier (2005).

Kenners over de highlights uit de tentoonstelling

Mike Kelley, *Switching Marys*, 2004-2005, installatie. Collectie Stedelijk Museum, Amsterdam. Foto: Fredrik Nilsen, courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

GIJS VAN TUYL

VOORMALIG DIRECTEUR STEDELIJK MUSEUM, KOCHT IN 2006 *SWITCHING MARYS* AAN:

“De fantastische installatie met gebreide poppen die ik in 1991 in Pittsburgh zag was zó onmodern en *unheimlich*. Dan heb je lef. Ik vond het zo vreemd, dat ik gefascineerd raakte. Daarna ben ik Mike Kelley blijven volgen, op de Documenta en natuurlijk zijn spectaculaire deelname aan Sonsbeek in 1993. In de Gagosian Gallery in New York was ik zeer onder de indruk van de 31 installaties van *Day Is Done*. Kelley zag die als een Gesamtkunstwerk, als een musical haast. Het was belangrijk dat je van de ene naar de andere kon zappen.

Day Is Done sluit aan bij *Educational Complex* uit 1995: reconstructies van scholen die hij ooit bezocht. Ruimtes die hij zich niet herinnerde bleven blanco. Met *Day Is Done* begon hij te onderzoeken wat er volgens hem op die scholen met hem gebeurde. En dat ging over trauma's, over *abuse*: mishandeling en misbruik uit zijn jeugd. Hij heeft in high school jaarboeken ongelooflijk veel documentatie gezocht van buitenschoolse activiteiten, die te maken hebben met een soort carnavaleske opvoering, tussen musical en drama. Daarin komen allerlei verborgen dingen naar boven over nachtmerries en seksualiteit.

Ik heb in de Gagosian twee installaties gekocht: *Switching Marys* en *Black Curtain*.

Mike Kelley, *Catholic Birdhouse*, 1978, geverfd hout. Privécollectie, New York. Foto: courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

MARTIJN VAN NIEUWENHUYZEN

CONSERVATOR STEDELIJK MUSEUM OVER *CATHOLIC BIRDHOUSE*:

“Sinds 1994 staat de catalogus *Catholic Tastes* in mijn boekenkast, de publicatie bij het eerste retrospectief van Mike Kelley in het Whitney Museum in New York. In deze tentoonstelling was ruim aandacht voor het vroege werk. Er waren onder meer sculpturen te zien uit Kelleys eindexamententoonstelling bij CalArts in 1978. Dit afstudeerproject bestond uit een reeks witgeschilderde, met timmermansethiek in elkaar gezette multiplex 'vogelhuisjes'. De vogelhuisjes-serie is Kelley ten voeten uit: op het eerste

MARY CLARE STEVENS

WAS DE AFGELOPEN TIEN JAAR DE RECHTERHAND VAN MIKE KELLEY:

“Mike maakte *Banana Man* in 1982, hij was toen een jaar of 27. Hij was begonnen met performances, en wilde nooit dat iemand die opnam, maar dat je ze alleen in het moment kon ervaren. Zijn performances waren echter erg uitputtend; ze bevatten veel tekst en hij deed alles uit zijn hoofd. *Banana Man* is een overgang: voor het eerst werkt hij met video.

Die *Banana Man* is echt grappig. Het was een vaudeville-achtige figuur die af en toe opdoek in een cartoon. Mike heeft hem nooit gezien, maar vroeger op het schoolplein deden zijn vriendjes 'm na. Hij wist twee dingen: de *Banana Man* had een pak met heel veel zakken, waar hij een lint van treintjes of hotdogs uit trok. En hij maakte een geluid als hij dat deed: oeoeeoeeoh. Dat gegeven is jaren later als kunstenaar bij hem terug-gekomen. In een geel pak met 100 zakken speelt hij een serie scènes. Dit werk gaat over: hoe creëer je een karakter? Hoe bouw je die psychologisch op? Er zitten veel taalspeltjes in, fysieke grappen en seksuele toespelingen. En het is heel erg *eighties*.

Mike hield erg van film en video, daar hadden we het elke dag over. Hij zag ook parallellen tussen een kunstenaar en een

Mike Kelley, *Banana Man Costume*, 1981. Collectie, foto en courtesy: Mike Kelley Foundation for the Arts

entertainer. In de tentoonstelling is de video te zien, samen met het kostuum. Het is behoorlijk vies nu. We dachten, zullen we het schoonmaken? Maar nee. Het is juist mooi dat je ziet dat het gebruikt is, met vlekken en al.”

Mike Kelley, *Exploring II*, 1986, acryl op doek, collectie de Bruin-Heijn Foto: Douglas M. Parker. Courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

VERZAMELAAR INGE DE BRUIN

OVER *EXPLORING II*:

versplinterde nauwe gat wordt als 'The Hard Road' aangemerkt en de onder gelegen ruime ingang als 'The Easy Road'. Kelleys vroege vogelhuisjesserie kenmerkt zich al door seksuele connotaties en verwijzingen naar repressieve (religieuze) systemen. Er is veel geschreven over de rol van Kelleys katholieke opvoeding en de manier waarop hij zich kerkelijke en sociale rituelen heeft toegeëigend, deze transformeerde en in zijn performances en installaties weer in het spel bracht. Veelvormig als het is: in Kelleys werk is het één rechte lijn van de verknepen seksualiteit in *Catholic Birdhouse* (1978) tot de burleske verschijning van de maagd Maria in *Switching Marys* (2005).”

LEONTINE COELEWIJ

CONSERVATOR STEDELIJK MUSEUM OVER *ESTRAL STAR #3*:

Mike Kelley, *Estral Star #3*, 1989, samengebonden knuffelbeesten. Ringier Collectie, Zwitserland. Foto: courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

“Ze zijn niet bepaald schattig en snoezig, de wollen knuffeldieren die Mike Kelley verwerkte in *Estral Star #3*. De twee aapjes, gevonden in een tweedehandswinkel, naaide hij bij het kruis aan elkaar – alsof ze samen opgaan in een vrij ingewikkeld seksstandje. Met dit soort werk zette hij een frontale aanval in op het geromantiseerde beeld van de onschuldige kindertijd. Zo heeft het kinderspel bij Kelley vaak een perverse lading. Hij laat impliciet zien dat ervaringen in de kinderjaren vaak een destructieve invloed kunnen hebben op het latere leven. Maar naast de seksuele ondertoon verwijzen Kelley's speelgoedieren ook naar hun rol als 'commodity': consumptieartikelen. Met hun smoezelige wollen vacht waren ze in de late jaren tachtig ook een wat vnzige reactie op de glanzende en verleidelijke objecten van bijvoorbeeld Jeff Koons en Haim Steinbach. Voor mijzelf waren de sculpturen uit deze series van speelgoedieren de eerste werken van Kelley waarmee ik rond 1990 in aanraking kwam. Waarschijnlijk zag ik ze in zijn galerie in Keulen. Ik vond het heel interessant hoe hij nadrukkelijk feminiene, handgemaakte en gerecyclede elementen in zijn werk bracht, en ik zag daarin een verzet tegen het (macho) imago van de kunstenaar als geniale meester. Tenminste zo schreef ik in 1991 over dit werk in een artikel over Mike Kelley en generatiegenoten als Lily van der Stokker en Karen Kilimnik*. Nu, ruim twintig jaar later, is het werk van Kelley nog steeds een belangrijk referentiepunt voor het denken over kunst, creativiteit en de neuroses van onze westerse samenleving.”

*New Kids on the Block, Metropolis M, oktober 1991.

Mike Kelley, *More Love Hours Than Can Ever Be Repaid* en *The Wages Of Sin*, 1987. Knuffelbeesten op tapijt en gedroogde maïskolven; kaarsen op hout en metalen basis. Collectie Whitney Museum of American Art, New York. Foto: courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

BART RUTTEN

CONSERVATOR STEDELIJK MUSEUM OVER *MORE LOVE HOURS THAN CAN EVER BE REPAID* EN *THE WAGES OF SIN*:

“Hoe onschuldig dit als een schilderij tegen de muur gehangen kleed ook lijkt, in dit wandkleed huist het gevoel van iets onbetamelijks. Of 'the uncanny' – het woord dat Mike Kelley zo vaak gebruikte. De aan elkaar gebonden knuffelbeesten zijn met hun gehaakte dekentjes even demonisch als engelachtig. Het zijn allemaal objecten

waar mensen zich aan hechten, maar in deze overdaad heeft het iets wanstaltigs. Die eeuwige lach van de knuffels wordt angstaanjagend als het er zoveel zijn. Er hangt een sfeer van viezigheid: tweedehands en afgedragen populaire cultuur in overmaat. Alleen al het zien van de foto van dit werk maakt een herinnering aan geur los: de mottige en zure lucht van zolders en schuren. De gedroogde maïskolven, die in Amerikaanse woonkamers gezelligheid

Mike Kelley, *Pay For Your Pleasure*, 1988, installatie. Collectie Museum of Contemporary Art, Los Angeles; schenking Timothy P. en Suzette L. Flood. Foto: courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

CLAIRE VAN ELS

VAN HET STEDELIJK MUSEUM WERKT AAN DE MIKE KELLEY-TENTOONSTELLING. OVER *PAY FOR YOUR PLEASURE*:

moeten uit-drukken, hangen er verwaarloosd bij en als vreugdeloze piemels naar beneden. Hier is al het leven verdwenen – wat overbleef is afgedankt en verlaten. Achter de voordeuren van burgerlijke Amerikanen huist ook een duistere onderstroom, lijkt Kelley ons te vertellen. Kijk maar naar het tafeltje links van deze collage, dat daar staat als een altaar vol met peniskaarsen. Iedereen die niet gelooft in de wereld van Family Ties, Beverly Hills 90210, Friends en andere *happy sitcoms* die het zelfbeeld van Amerika bepalen, kan opgelucht gniffelen bij dit tegenbeeld.”

“Dit is een installatie waaruit je niet kunt ontsnappen. Aan weerszijden van de gang hangen grote banieren met portretten van filosofen, dichters en kunstenaars zoals Oscar Wilde, Charles Beaudelaire, Jean-Paul Sartre en Filippo Marinetti. Zij zeggen allemaal iets over de relatie tussen kunst en misdaad.

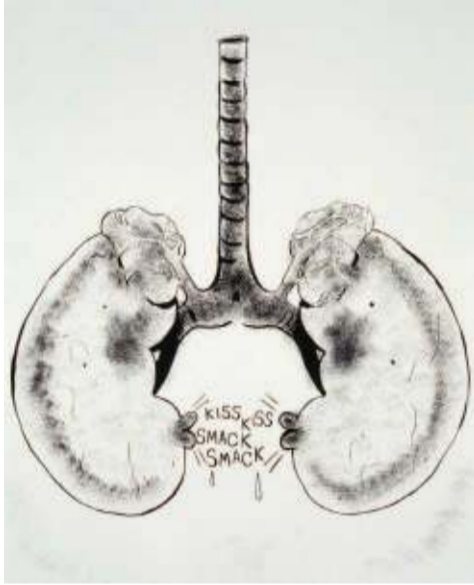
Aan het einde van de gang hangt een ingelijst kunstwerk, gepresenteerd als een waar 'masterpiece'. Daar aangekomen kom je erachter dat het kleurrijke werk op papier niet gemaakt is door Kelley, maar door de Nederlandse crimineel Jan-Willem van E. De installatie was destijds gemaakt voor Kelleys tentoonstelling *Three Projects* in de Renaissance Society, universiteit van Chicago. Kelley wilde per tentoonstellingslocatie een lokale crimineel een kunstwerk laten maken. In Chicago leverde serie-moordenaar John Wayne Gacy een zelfportret in clownspak. Aangezien *Pay For Your Pleasure* al te zien was tijdens de Stedelijk-tentoonstelling *Eye Infection* (2001-2002), wordt het werk van Van E. hier opnieuw getoond. Kelley speelt met de verschillen en overeenkomsten tussen een kunstenaar en een crimineel. Beiden verzetten zich tegen conventies. Beiden worden vaak gezien als outcast, of juist mateloos vereerd. Wie trekt wie nu naar beneden in dit werk?

Hij zet het nog eens op scherp door aan het begin van de installatie donatieboxen neer te zetten. Daar kun je geld in doen, bestemd voor een lokale organisatie die opkomt voor slachtoffers van geweld. Kelley maakt duidelijk dat plezier niet gratis is. Dat is het venijn; je betaalt voor je fascinatie – het is een *guilty pleasure*.”

Kunstenaars over Mike Kelley

ERIK VAN LIESHOUT (DEURNE, 1968)

“Mike Kelley? Je praat nu echt over de aller-grootste...! Voor mij is het de allerbeste, allerbelangrijkste kunstenaar ter wereld, en dat is altijd zo gebleven. Toen ik op De Ateliers zijn werk leerde kennen, was ik 21. Ik zag het in boeken en tijdschriften. Kelley was toen rond de dertig, dus nog een jonge kunstenaar. Zijn werk maakte enorme indruk op me: het was totaal pervers, en tegelijkertijd was het kunst. Dat kende ik niet uit Amerika. Natuurlijk waren er wel de Oostenrijkse Actionisten als Günter Brus en Otto Muel – dat was ook extreem. Maar die heel heftige performance van Mike Kelley, waar ik

Mike Kelley, *Kissing Kidneys*, 1989, acryl op papier, Ringier Collectie, Zwitserland. Foto: courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

de foto's van zag, van dat naakte stel dat knuffelbeesten in hun kont stopte, ongelooflijk. Toen ik David ging opzoeken in LA, ben ik in Kelleys atelier geweest. Dat was heel interessant. Hij had van die op het oog saaie Judd-achtige kisten. Maar toen hij allerlei stekkers in stopcontacten deed, bleken ze van binnen hele psychedelische werelden te bevatten, vol spiegels en draaiende plateaus. Dat was zijn reactie op de minimal art.

Hij was toen bezig met *Educational Complex*. Die heb ik in 1995 in NY gezien – en ik begreep er helemaal niets van. Ik was er wel door gefascineerd, en ben erover blijven lezen. Achteraf vind ik het een van zijn beste werken. In die grote maquettes van zijn oude scholen heeft hij die kisten verwerkt: ze hangen aan de onderkant, als een onderwereld, als een onderbewustzijn, letterlijk.

Wat ik ook altijd supergoed heb gevonden, zijn Kelleys tekeningen. Je kunt er alleen niet teveel naar kijken – hij is zo specifiek en eigenzinnig – dat kan een verkeerd effect hebben op je eigen werk. Maar ik ben hem altijd blijven volgen. Kelley is ook zo extreem expliciet. Hij wordt wel omschreven als de anti-Warhol. Waar Warhol gericht was op de glamour, ging het bij Kelley altijd juist over de schaduwkant, hij liet de rotzooi zien. Wat hij maakte was typisch *west coast* LA. Zo'n goede tegenhanger van de *east coast*, die helemaal doortrokken was van minimal en conceptual art.

“Mike Kelley? Je praat nu echt over de allergrootste...!”

KATE LEVANT (CHICAGO, 1983)

“Ik woonde in Boston, waar ik de kunst-academie deed. In 2005 heb ik toen Mike Kelleys *Day Is Done*-tentoonstelling gezien in de Gagolian Gallery in New York. Wat een indrukwekkende ervaring was dat... Het was voor het eerst dat ik zijn werk ergens zag. *It totally grabbed me*. Hoe hij allerlei trieste ervaringen herhaalde en verdraaide, en in verschillende stukken opdiende. Het was een soort *freaky* nachtmerrie. Ik maakte zelf videokunst dus ik wist hoeveel beslissingen je daarin te nemen hebt. Ik was ook aan het kijken hoe een mix te maken van sculptuur, installatie en video. Zijn tentoonstelling liet

Mike Kelley, *Ahh... Youth!*, 1991, foto (detail), courtesy Metro Pictures.

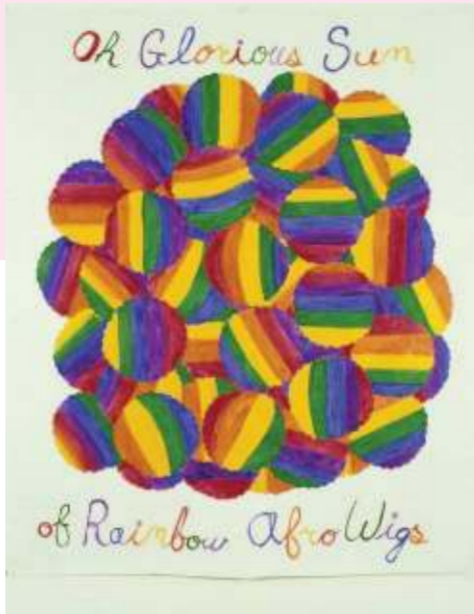
“Hij werd altijd gezien als een referentiepunt – iedereen was fan... Het eerste werk van Mike Kelley dat ik ooit zag, was de cd-hoes van Sonic Youth. Alleen had ik geen idee dat het van hem was. De eerste keer dat ik oog in oog stond met zijn werk was in Venetië. Of eigenlijk kwam zijn werk vanuit alle richtingen op me af – boeken, tijdschriften, zijn eigen teksten. In mijn twintiger jaren, en dertiger.

Zijn werken met de knuffelbeesten en speelgoed waren voor mij een openbaring. Ik dacht: *it can be just that*. Je kon de erfenis van die objecten zien, die hij gemanipuleerd had in een nieuwe context. Hij gaf me daarmee uitzicht op een totaal nieuwe manier om betekenis te geven. Mike Kelley volgde niet de gebaande paden. Hij gebruikte het

Kelley is zo invloedrijk voor andere kunstenaars. Kippenberger was dat in Europa, en Kelley vanuit Amerika. En hij heeft zijn werk altijd doorontwikkeld.

Ja, Kelley... echt de allergrootste. Ik ben veel directer, hij was intellectueler ingesteld, maar had wel zo'n heel krachtige beeldtaal. Het eerste boek dat ik over hem kocht was *Catholic Tastes* uit 1993. Waanzinnig interessant boek dat al een overzicht van zijn oeuvre gaf – hij was nog maar veertig. En heel veelzeggend: op de achterkant staat een foto waarop hij met een mop in zijn handen staat, alsof hij de vloeren dweilt. Zo voel ik me ook vaak.

Heel toevallig heb ik in 2005 in LA ook de première van *Day Is Done* gezien. Een lange film van drie uur. Ik heb het idee dat die film een kern vormt van waaruit hij installaties is gaan maken: high school, performances, wizards, dansende paarden, zingende moeders. Het Stedelijk heeft ook van die installaties gekocht, *Switching Marys* en *Black Curtain*. In die film zit alles: zijn visie op het systeem van scholen, het leven op zo'n high school, het misbruik van kinderen. Ik ben heel benieuwd hoe de tentoonstelling zal zijn. Mike Kelley heeft altijd zijn eigen tentoonstellingen gemaakt, en die waren vrij onbegrijpelijk, zonder echte samenhang. Joseph Beuys was ook zo'n echte performancekunstenaar. Toen hij dood ging werd het meteen moeilijk, er wordt dan opeens op een heel esthetische manier met hem omgegaan, heel vreemd. Ik hoop niet dat dat met Kelley ook gebeurt. Maar Ann kende hem zo goed, dat zal wel goed komen.”

Mike Kelley, *Rainbow Coalition*, 1985, acryl op canvas, Holzer Family Collection. Foto: courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

Mike Kelley, *Educational Complex* (detail), 1995, acryl, latex, foam, glasvezel, hout. Collectie Whitney Museum of American Art. Foto: Göran Örtengren. Courtesy: Mike Kelley Foundation for the Arts

overleden was. Het is zo zonde dat hij er een einde aan heeft gemaakt... Het laat me wel zien: *you have to somehow keep your cool*. Het is tenslotte soms al moeilijk om een mens te zijn, laat staan een kunstenaar. Het kan allemaal zeer intens worden, zeker als succes tot zulke hoogten stijgt.

Sinds ik hier ben, houd ik de site van het Stedelijk in de gaten. Ik was al zo blij dat het weer open was, en nu hier de grote Mike Kelley-tentoonstelling komt, heb ik wel heel erg mazzel dat ik juist nu in Amsterdam woon!”

BEA McMAHON (DUBLIN, 1972)

Als je nu een principe uit de Middeleeuwen zou toepassen, zou het een heel andere uitkomst en gevoeligheid hebben, en met andere kennis bekeken worden. Dat is geen directe invloed van Kelley, maar hij heeft voor mij wel een soort richting gegeven. Het is geweldig dat hij die werken gemaakt heeft, en dat ze er voor ons zijn. Voor mij is het belangrijk om me ertoe te kunnen verhouden, het helpt me echt in mijn eigen ontwikkeling.

“Ik wil vooral heel graag al die werken bij elkaar zien”

DAVID BADE (WILLEMSTAD, CURAÇAO, 1970)

Mike Kelley, *Manipulating Mass-Produced Idealized Objects*, 1990, zwart-wit foto. Courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

Mike Kelley, *Nostalgic Depiction of the Innocence of Childhood*, 1990, zwart-wit foto in sepia. Courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

“Heel terecht dat hij zo'n groot retrospectief krijgt in het Stedelijk”

De Nederlandse kunstenaar David Bade verbleef begin jaren negentig kort bij Mike Kelley in LA:

“De Duitse kunstenaar Georg Herold, in 1991-93 mijn docent op De Ateliers, vroeg steeds: wat ga je nou na de Ateliers doen? Ik was nog maar 23, won de Prix de Rome en Chris Dercon vroeg me voor een tentoonstelling in Witte de With. Dat was wel erg overdomdend allemaal. Ik wilde even weg uit Nederland. Georg zei: het zou goed zijn als je naar LA gaat, gezien het werk dat je maakt. Hij nam contact op met Mike Kelley en we ontmoetten elkaar in 1993

“Mike Kelley en ik zagen elkaar voor het eerst op de Sydney Biennale in 1984.

Galerie Metro Pictures in New York had mij op zijn werk geattendeerd, want hij was heel speciaal. Ik was inderdaad onder de indruk van zijn ruimte daar, die van boven tot onder met tekeningen ingericht was. Een opstelling die meer weg had van een jongenskamer met perverse cartoons dan een modernistische museumzaal. Zijn bijdrage gaf me veel plezier en energie.

“Kelley hield zich bezig met wat (vooral de Amerikaanse) cultuur ons opdringt”

In 1996 vond de groepstentoonstelling *Distemper (Dissonant themes in the art of the 1990s)* plaats in Washington DC. Daar sprak hij over zijn voorkeur voor goedkope whiskey – die voorkeur bleef, al kon hij nu alle merken bekostigen – en ik leerde van zijn liefde, die ik deelde, voor de melancholische 'paper cut-outs' van de beroemde kinderboekenschrijver Hans Christiaan Andersen. Ik luisterde naar de gepassioneerde meningsverschillen tussen hem en Thomas Schütte, waarin Kelley stelde dat 'public sculpture' geen reden van bestaan meer had in deze tijd en ook niet gemaakt zou moeten worden. Ook vond hij dat kunstenaars veel te onkritisch aan

in Sonsbeek, waar Kelley aan deelnam. Ik ben na die zomer naar LA gegaan en heb een tijdje bij hem gelogeed. Ik was nog heel naïef en nog nooit in de VS geweest. Bij het ontbijt legde hij de kaart van LA op tafel en zette grote kruizen op de wijken waar je niet naar toe moest gaan. Daar waren een jaar geleden de *riots* en de sfeer was nog gespannen. Ik vond dat juist interessant. Samen met Erik van Lieshout, die later naar LA kwam, zijn we die wijken juist gaan opzoeken.

Door Mike Kelley kwam ik in aanraking met veel nieuwe kunstenaars. Kerst 1993 zat ik aan het diner met Raymond Pettibon, Peter Shaw, Diane Thater – de hele *west coast scene!* In de logeerkamer sliep ik onder het werk van Peter Saul. Dat vind ik nog steeds een heel goede kunstenaar. Larry Pittman, hetzelfde verhaal, Jason Rhoades, John Miller. Mike Kelley wees me op al die kunstenaars die ik nog niet kende.

Ik zie wel overeenkomsten tussen mijn werk en de LA scene, in kwaliteit en resonantie. Niemand is volledig autonoom, je wordt beïnvloed. Zoals hij vrijheid heeft gecreëerd, doen wij dat nu ook weer, je raakt elkaar, en dat is mooi. Hij schoof bijvoorbeeld Martin Kippenberger en Paul Thek naar voren – kunstenaars die voor mij altijd heel belangrijk zijn gebleven. Het werk met die popjes en beren trok me heel erg aan – hoe hij dat koppelde aan de stront van religie, katholicisme, hoe hij afrekende met het verleden. Die zwart-witte en sepia foto maken deel uit van zijn project *Half a Man*. Daar zat ook die beroemde foto in van een vrouw die geeft wordt door een grote beer, weer met veel stront. Gruwelijk eigenlijk, maar het gaat niet meer van je netvlies af.

MARLENE DUMAS (KAA PSTAD, 1953)

Mike Kelley, *Kandor 15*, 2007, mixed media en video projectie, editie 2/2. Courtesy Jablonka Galerie en Mike Kelley Foundation for the Arts. Foto: Frederik Nilsen

durft adolescentie als onderwerp te nemen en zichzelf in anderen te verplaatsen. Mike Kelley is niet alleen belangrijk omdat hij een kunstenaarschap vertegenwoordigt dat autoriteit, godsdienst, kitsch en de familie belicht, maar ook omdat hij de psychologische worsteling van de 'geaccepteerde' kunstenaar in de 21ste eeuw belichaamt.”

A GROUP THAT EVERYONE HEARD ABOUT, BUT FEW PEOPLE ACTUALLY HEARD

Navrant en illustratief tegelijkertijd is het tiental muziekstukken dat Mike Kelley – op verzoek van curator en DJ Guillaume Sorge – samenstelde onder de noemer 'ten songs that saved your life'. Van de katholieke hymne *Let all mortal flesh keep silence* tot *Ghost Rider* van de elektronische punkgroep Suicide. Kelleys eclectische collectie bestond uit muziek die exploratief, ontregelend, donker en angstaanjagend, bevrijdend, contrastrijk en veelzijdig is, net als zijn eigen werk.

Mike Kelley groeide op in Detroit en als student aan de University of Michigan in Ann Arbor begon hij in 1973 de "anti-rockband" Destroy All Monsters. Detroit was de thuisstad van de Amerikaanse autoindustrie, waar ook onder andere MC5 en Iggy and the Stooges vandaan komen – voorlopers van de punk. De band was erg gericht op Detroit en zijn geschiedenis, en volgens Kelley verbonden met "de dood van radicale populaire muziek in de late jaren '60, het einde van de linkse politiek en met de economische crash van de jaren '70." Met deels zelfgemaakte instrumenten en objecten maakte Destroy All Monsters muziek waarin invloeden te horen waren uit de free jazz en improvisatie, elektronica, avantgarde, punk en noise.

Voor Kelley bestonden er geen grenzen tussen beeldende kunst, performance art en muziek. Hij zei zelf: "De band werd niet geaccepteerd door het rockpubliek. Alleen mensen aan de rand van de muziek- en kunstwereld waren geïnteresseerd in wat we aan het doen waren: de meest extreme free jazz en improvisatie muzikanten, en avantgarde componisten die voortkwamen uit de stroom van John Cage en Dada... Zelf zag ik wat we toen deden niet echt als muziek, het was kunst – een concept-band." In verschillende muziekprojecten werkte Kelley samen met kunstenaars, filmmakers en musici, zoals Jim Shaw, Corey Loren, Paul McCarthy en Tony Oursler.

In 1986 presenteerde Mike Kelley zijn performance *Plato's Cave*, *Rothko's Chapel*, *Lincoln's Profile*, samen met de noise-rock band Sonic Youth. Het bood Kelley de gelegenheid te spelen met de conventies van de rocktraditie en zijn relatie tot geluid in een kunstcontext te verdiepen. Op de hoes van hun album *Dirty* plaatste de groep een serie iconische beelden van speelgoedbeesten van de kunstenaar. De hechte relatie met de band leidde ook tot een CD-uitgave van Destroy All Monsters.

Kelley's installaties zijn legendarisch om wat een criticus "clusterfuck aesthetics" noemde: een duizelingwekkende overdaad aan beelden en geluiden, die allerlei emoties en lichamelijke reacties oproepen.

Hoewel geluid vaak een belangrijke rol speelde in zijn performances en installaties, zag Kelley zichzelf niet als musicus en trad hij vrijwel nooit op. De keren dat het in de jaren '70 wel gebeurde werden ze na vijf minuten van het podium gegooid. Zijn diepgaande betrokkenheid bij experimentele muziekcultuur kwam weer naar voren in het door Kelley in 2009 samengestelde muziekfestival in New York. Daar presenteerde hij werk van avant-garde artiesten als John Cage en Steve Reich, naast de vrije improvisatie van o.a. the Los Angeles Free Music Society en Christian Marclay. De titel: *A Fantastic World Superimposed on Reality*. Kelleys wereld ten voeten uit.

Roland Spekle
Programmeur the Night of the Unexpected /
Paradiso

MIKE KELLEY

15 december 2012 – 1 april 2013

EXTRA EVENEMENTEN: SYMPOSIUM OVER HET WERK VAN MIKE KELLEY

15 december 2012, 10.30 – 18.00 uur

met onder meer: Ann Goldstein (directeur Stedelijk Museum), George Baker (Associate Professor of Art History at UCLA), John Welchman (Professor of Art History aan de University of California, mededirecteur Mike Kelley Foundation for the Arts) en Paul McCarthy (kunstenaar). *sprekers onder voorbehoud*

GALLERY TALKS IN DE TENTOONSTELLING

vanaf januari 2013, iedere vrijdag, 13.30 uur
Gratis met entreeticket.

In maart 2013 zal kunstcritica Johanna Burton, curator Educatie en Public Program, New Museum, New York, een middag verzorgen over feministische interpretaties van het werk van Mike Kelley.

MIKE KELLEY INSTAPRONDELEIDING

iedere vrijdag, zaterdag en zondag om 11.30 uur
Gratis met entreeticket.

BLIKOPENER TOUR MIKE KELLEY

zaterdagen 12 en 26 januari, 9 februari,
9 en 23 maart, 16.00 – 17.00 uur

De Blikopener van het Stedelijk, jongeren met een frisse kijk op kunst, geven rondleidingen. Hoe bekijken zij het werk van Kelley?
Gratis met entreeticket.

BLIKOPENER SPOT WORKSHOP MIKE KELLEY

donderdag 7 februari, 19.30 – 21.00 uur

De Blikopener geven een workshop over Mike Kelley – speciaal voor jongeren, in hun eigen Blikopener Spot in het Stedelijk Museum.
Gratis met entreeticket.

BANANA BLIKOPENER EVENT

donderdag 7 maart, 19.30 – 22.00 uur

Scherpzinnige humor, poëtische inzichten en griezelige associatieve kracht in het werk van Mike Kelley inspireren de Blikopener tot een avond met speedtours, performances en muziek. Gratis met entreeticket. Volg Blikopener op Facebook voor de laatste info!

Voor meer informatie: www.stedelijk.nl.
Voor meer informatie over het speciale programma voor het voortgezet onderwijs (inclusief docentendag): www.stedelijk.nl/educatie.

Mike Kelley, *Janitorial Banner*, 1984, vilt en hout. Collectie Joel Wachs. Foto: courtesy Mike Kelley Foundation for the Arts

VERWACHT IN HET STEDELIJK

GUIDO VAN DER WERVE,

Nummer veertien, home
25 januari t/m 18 april 2013

LUCY MCKENZIE

20 april t/m 22 september 2013

AERNOUW MIK, *Communitas*

3 mei t/m 28 augustus 2013

Colofon

Deze bijlage is een uitgave van het Stedelijk Museum Amsterdam.
Tekst en (eind)redactie: Marie-José Raven.
Tekst pag. 3: Jennifer Steetskamp.
Met dank aan: Claire van Els, Annematt Ruseler, Nina Siegal en Maaïke Staffhorst.
Ontwerp: Anneke van der Stelt, Rotterdam.
Ontwerp cover: Mevis & Van Deursen.

De inhoud van deze bijlage valt niet onder de verantwoordelijkheid van NRC Handelsblad en nrc.next.

De tentoonstelling Mike Kelley wordt georganiseerd door Stedelijk Museum directeur Ann Goldstein, in samenwerking met de Mike Kelley Foundation for the Arts. Curator van het eerste tentoonstellingsconcept is Dr. Eva Meyer-Hermann.

STEDELIJK
MUSEUM
AMSTERDAM

Stedelijk Museum
Museumplein 10
Amsterdam
020 – 573 29 11
info@stedelijk.nl
www.stedelijk.nl

De totstandkoming van de Mike Kelley-tentoonstelling en van deze bijlage is mogelijk gemaakt dankzij steun van de voornaamste begunstiger, de Turing Foundation.

Het Stedelijk Museum ontving voor deze tentoonstelling de Turing Toekenning 2009.

De Rabobank is trotse hoofdsponsor van de internationale tentoonstelling Mike Kelley in Amsterdam. Samen met het Stedelijk Museum maken we kunst breder toegankelijk.

Rabobank. Een bank met ideeën.

www.rabobank.nl/amsterdam

Het Stedelijk Museum dankt voor de totstandkoming van de Mike Kelley-tentoonstelling voornaamste begunstiger Turing Foundation, hoofdbegunstigers Cees en Inge de Bruin-Heijn, de Andy Warhol Foundation for the Visual Arts en additionele sponsor All Art Initiatives.

Het Stedelijk Museum is hoofdsponsor Rabobank zeer erkentelijk voor het mede mogelijk maken van de tentoonstelling in Amsterdam. Het Stedelijk Museum wordt ondersteund door Gemeente Amsterdam en hoofdsponsor Rabobank.

